

Cittaslow i Danmark

Giver det os et brugbart og samlende koncept for dynamisk provinsbyudvikling?

Jørgen Møller, arkitekt, lektor,
Aalborg Universitet

1. Indledning

Historien om den ideelle by er først og fremmest historien om, hvad arkitekten og byplanlæggeren dengang drømte for at gestalte verden i sit eget forbillede. Det er også historien om de talrige udkast til den bedst mulige by – og det bedst mulige samfund. (Eaton, 2001)

Der er således ikke så meget nyt under solen. Livet som samfundsplanlægger, byplanlægger og arkitekt næres af drømmen om at skabe det ideelle samfund og den ideelle by i en symbiotisk udviklingsproces, hvor det ene er forudsætning for det andet.

Visionen, der konkretiseres i Cittaslowkonceptet er i bund og grund også båret af en vision eller en drøm om det ideelle liv og den ideelle by. Som man kan læse i Cittaslowstafetten (Svendborg Kommune 2008), handler Cittaslow om mødet mellem livskvalitet og kvalitet i omgivelserne i alle forhold, som Svendborg Kommune har indflydelse på direkte såvel som indirekte.

Betragtet på denne måde er der vel ikke så meget nyt i konceptet. Cittaslow er et værdibaseret samfunds- og byudviklingskoncept, som byplanhistorien de seneste tre hundrede år har været fuld af. Her myldrer det med mere eller mindre fantasifulde, kreative og visionære plankoncepter og fantastiske fortællinger om det fremtidige, gode liv (se Bo Vagnbys artikel).

De senere års byudviklingsdebat i Danmark har i nogen grad mere handlet om planlægningen som en proces, hvor borgerinddragelse, enighed, city branding og storytelling vægtede tungere end kvalitetsudvikling i de fysiske planer og deres implementering i virkelighedens verden. Derfor vil jeg indledningsvis præsentere mit primære faglige udgangspunkt som fysisk planlægger/byplanlægger – og straks gå til bekendelse: Det danske planlægningssystem, sådan som vi kender det efter intenst brug siden 1975 og med løbende tilpasninger, justeringer og udvidelser op gennem årene og på tværs af forskellige regeringskonstellationer, er et fantastisk system. Det gør det muligt at lave lokal samfundsplanlægning af meget høj kvalitet gennem en bevist og struktureret koordinering af de tre velkendte planlægningsinstrumenter: kommuneplanlægning, sektorplanlægning og budgetlægning både på langt og kort sigt. Brugen af de tilstedeværende planredskaber kræver dog, at politikerne vil planlægge – og giver planlæggerne

lov. Det store problem er plankulturen i kommunerne, og søgen efter nye måder at bruge det gamle system på er vel netop det overordnede formål med Plan09.

På samme tid er det også min klare overbevisning, at gode, velplanlagte, fysiske rammer er en meget vigtig faktor i det gode byliv og i borgernes daglige livskvalitet (se f.eks. Gehl m.fl. 2001 og 2006; Bramsen og Juul Kristensen 2008). Bramsen og Juul Kristensen siger det ganske klart: Livskvalitet måles ikke i fysiske anlæg, men fysiske anlæg kan fremme eller forhindre livskvalitet.

Som jeg ser det, kan man imidlertid sige, at når fortællingerne og brandingkampagnerne effekter er "slidt op" og diffunderet ud i glemselens tågeverden, så er der to aspekter tilbage, som man nødvendigvis skal forholde sig til: på den ene side byens fysiske form, byplanen manifesteret i bygninger, torve, pladser og anden fysisk infrastruktur – artefakterne opført i beton, mursten, glas og stål; på den anden side det liv, der leves i de konkrete bystrukturer og byrum i et givet bysamfund. Disse byrum, som er *fysiske rammebetingelser for livet*, er løbende blevet moduleret og skabt af vore forgængere helt tilbage fra middelalderbyernes byplaner og frem til de seneste udspil fra byplanlægningens verden eksemplificeret ved projekt Tankefuld i Svendborg.

Byudvikling, byplanlægning og det levede liv må derfor forstås som en evigt malende, sej proces, der altid forholder sig både til det forgangne og det nutidige, og som udgør store dele af fundamentet og forudsætningerne for fremtidens samfund.

Erfaringerne fra byplanhistorien over hele verden viser, at alle byudviklingskoncepter har deres tid, hvor de skiftende mulighedsbetingelser skabes af et foranderligt, komplekst sammensurium af økonomiske, ideologiske, politiske og teknologiske forudsætninger. Det samme gælder for Cittaslowkonceptet, som sandsynligvis må forstås som et ganske tidstypisk og forholdsvis snævert forankret fænomen, der med udgangspunkt i Slow Food-bevægelsen samt en række operationelle og handlekraftige borgmestre fra italienske småbyer, har spredt sig ud over hele verden.

Den oprindelige start på bevægelsen i italienske småbyer med en tradition for sund kvalitetsmad, baseret på lokalt producerede fødevarer, som måske eller måske ikke er økologiske, vægter højt i italesættelsen af Cittaslow.

Ved siden af dette fødevareraspekt finder vi fortællingen om det moderne (storby-) menneskes søgen efter det simple, overskuelige liv, der leves i småbysamfund med sådanne kvaliteter, som findes i rigt mål i pittoreske, velbevarede bymiljøer og velafgrænsede geografer gemt bag bymure eller på bjergskråninger, sådan som man som turist lærer disse lokaliteter at kende i det sydlige Europa.

Sådan som jeg ser det, blev udbredelsen af konceptet også indlejret i den økonomiske udvikling, som den vestlige verdens middel- og overklasser fik mulighed for at profitere af i og med højkonjunkturen i den globaliserede verdensøkonomi. Der blev skabt et økonomisk råderum for de øverste socialklasser i den vestlige verden, der gjorde det muligt også at udfordre globaliseringens nivellerende kræfter på fødevarer, bygningskultur, indkøbsvaner med videre. De to gennemgående og overgribende begreber var og er kvalitet og lokalitet.

Disse forskellige, men samtidige hensyn og muligheder smelter på organisk vis sammen i ønsker om et liv med kvaliteter, som i løbet af et kort åremål kanoniseres over det meste af den vestlige verden som forskellige varianter af *simple living*, økologiske hensyn i fødevarereproduktionen, bæredygtig udvikling og lokaliteternes unikke forskellighed.

Formålet var at leve det gode, langsomme liv med plads til kvalitet i alle livets forhold, hvilket også fordrer kvalitet i planlægningen.

Vi ved også, at Cittaslowkonceptet må tilkæmpe sig en plads i feltet af konkurrerende udviklingsparadigmer, som alle på den ene eller anden måde lover vækst i befolkningen, turismen, kulturudviklingen og erhvervsudviklingen ude i provinsbydanmark. Her er kampen for en ny identitet og opmærksomhed omkring den enkelte kommune blevet endnu skarpere og hårdere efter kommunalreformen i 2006. Dette accentueres yderligere af, at den overordnede planlægning af byudviklingen gennem amtskommunernes Regionplanlægning ikke findes efter kommunal- og planlovsreformen i 2006. Derved bliver der stort set givet los for en nærmest junglelovslignende, primitiv "alles kamp mod alle" for at skabe udvikling i den enkelte kommune uden hensyn til regionale helhedsbetragtninger.

Alle provinsbyer søger i den situation helt berettiget opmærksomhed gennem city branding og udvikling af nye udviklingskoncepter, hvor byen og kommunen satser på at profilere sig ved at være eller blive energiby, økobye, kulturby, kulturarvsby, sundhedsby, børneby, tæt by, grøn og blå by og bevægelsesby. Ja, listen er i dag næsten uendelig og vokser kontinuerligt.

Pointen ved Cittaslowkonceptet er, at det i virkeligheden rummer væsentlige elementer fra alle de ovennævnte byudviklingskoncepter i sig, og det kan på en gang både være den største styrke, men måske også konceptets akilleshæl. Udfordringen i et bredspektret udviklingskoncept kan være at holde fokus over tid. Styrken kan være, at det bredspektrede netop giver mulighed for, at enhver by finder sin egen måde at implementere udviklingsfilosofien på, således at Cittaslowkonceptet, der bygger på det lokale og det specifikke sted, ikke betyder en ensliggørelse af byudviklingen, men netop giver plads til forskellighed.

2. Den langsomme start for Cittaslow i Danmark

For nogle år siden skrev jeg en artikel i tidsskriftet *Byplan* (Møller 2002) om det dengang ret nye og ukendte, men for mig at se spændende og lovende byudviklingskoncept, som jo måtte være umiddelbart anvendeligt for en lang række danske købstæder, som både havde den rigtige størrelse, historie og udviklingsudfordringer. Her var et udviklingskoncept, som både overordnet og detaljeret gav anvisninger for byudviklingen efter en samlende og overordnet ide eller vision for det gode, langsomme liv. Enten har *Byplan* ikke mange læsere, eller også var mine argumenter og beskrivelser uklare eller ikke overbevisende nok. Der skete i hvert fald ingen registrerbar aktivitet i byplanlæggerkredse i den danske provins med udgangspunkt i Cittaslowkonceptet.

Året efter udgav *Byøkologisk Forum* et temanummer om Cittaslow med en række artikler om emnet (Møller, 2003), men det resulterede heller ikke i nogen synlig aktivitet i danske byplanlæggerkredse.

Først efter kommunalreformen i 2006 med dannelsen af store "købstadskommuner" på desperat jagt efter ny, intern identitet og eksterne brandingmuligheder har vi været vidne til, at en række danske kommuner og byer har vist en vis interesse for sagen. Her kan nævnes Mariager, Sæby, Thisted, Maribo, Nykøbing F., Præstø, Sønderborg, Nysted, Hals m.fl., men først da de to nabokommuner i det sydfynske, Faaborg-Midtfyn og Svendborg begge på samme tid satsede på et udviklingskoncept, der var eller blot lignede Cittaslowkonceptet, begyndte det at blive alvor. Den danske planlæggerverden kan nu så småt begynde at glæde sig til at indhøste erfaringer, som muligvis kan bruges helt eller delvist andre steder.

Faaborg-Midtfyn satsede på at blive et dansk Toscana – uden dog at satse på at blive certificeret og anvende hele Cittaslowpakken – og skriver blandt andet følgende i sin udviklingsstrategi fra december 2007: "Faaborg-Midtfyn Kommune har med det unikke øhav, den rige natur og den omfattende kulturarv noget ganske særligt at byde på. Vi tror på, at vi kan blive Danmarks svar på Toscana. En egn, der er kendt for sit landskab og friluftsliv, sin kunst, kultur og arkitektur og ikke mindst for sin madkultur. En egn, der summer af moderne familier. Vi skal tilbyde et liv i to tempi. En tilværelse, hvor travl karriere og total afkobling kan forenes" (Faaborg-Midtfyn Kommune 2008).

Det synes, som om dette projekt i sit oplæg var ganske elitært, tidstypisk og forførende, men vel kun meningsfuldt for en snævrere kreds af mennesker fra de øverste socialgrupper og helt tydeligt præget af friværldernes himmelstormende vækstrater samt deraf følgende, lånefinansierede muligheder for livskvalitet.

Svendborg satsede også og skrev i Cittaslowstafetten august 2008: "Vi vil gøre Svendborg til stedet, hvor livet udfordres og nydes". Svendborg gik hele vejen og blev efter en helhjertet indsats omkring klargøringen af det omfattende ansøgningsmateriale den første kommune i Danmark, der blev optaget i Cittaslownetværket i sommeren 2008.

Faaborg-Midtfyn Kommune har tilsyneladende fravalgt Cittaslow, og selv om de i deres udviklingsstrategi arbejder med nøjagtig de samme udviklingsaspekter som Svendborg, nævnes begrebet Cittaslow ikke.

Svendborg holdt dog fast, og efter at den helt berettigede stolthed over at være optaget som medlem i den eksklusive kreds af byer fra hele verden har lagt sig, er man i kommunen ved at erkende, at optagelsen i Cittaslowfællesskabet snarere er et *udviklingsprogram end et præmierings- og udmærkelsesprogram*, og at alt det svære (og spændende) først starter fra midten af 2009 – herunder at skabe den nødvendige, lokale forankring, der kan sikre en fastholdelse af konceptet i de mindst 15-20 år, som jeg skønner er nødvendigt, for at en by eller kommune kan opnå væsentlige forandringer i de fysiske, økonomiske, mentale og levevilkårsmæssige strukturer. Man kan også sige: "(...) at det at blive medlem ikke skal ses som destinationen i sig selv;

det er nærmere starten på en rejse mod at forbedre kvaliteten af livet for alle i byen.” (Hausenberger Aps. 2008).

Indledningsvis kan man vel derfor sige, at der tegner sig et billede af en bevægelse, som på den ene side er ganske ekskluderende på den måde, at der kræves overordentlig meget af en kommunes politikere, planlægningsapparatet, borgerne og erhvervslivet, de fysiske omgivelser og historien, der er indlejret deri. På den anden side er der tale om en planlægningsform, der i sin grundsubstans er meget inkluderende og sandsynligvis kræver en form for offentlig, kommunal planlægning og involvering af borgere, foreningsliv og erhvervsliv, som (langt) overgår det, som mange kommuner kan stille op til. *Derfor er det meget vigtig at sige, at Cittaslow kun er for de kommuner, der både kan og vil. Ellers er det bedre at bruge tiden på noget andet.*

3. Mad og byplanlægning

Et overblik over Cittaslows grundbegreber og indhold¹

Kampen mod Cheeseburgerkulturen, synonymt med begrebet McDonald's fast food, fik sin pendant i bevægelsen Cittaslow, der forsøger at sikre (mindre) byer med op til 50.000 indbyggere mod en række negative følgevirkninger af globaliseringens og internationaliseringens nivellerende effekter på byernes liv og udseende.

Initiativet er en udløber eller videreudvikling af Slow Food-bevægelsen, som blev grundlagt i 1986 af Carlo Petrini som en reaktion mod planerne om at placere en McDonald's-restaurant ved Den Spanske Trappe i Rom.

Slow Food-bevægelsen, som nu har fået fodfæste i 80 lande, har et mantra, der er ganske simpelt: “Sæt farten ned, forfør smagsløgene med duft, og glæd maven med andet end Cheeseburgere og soft drinks”, og omkring 120 mindre byer spredt over hele verden fra Norge til Sydkorea og fra Australien til Storbritannien er nu medlemmer af Cittaslownetværket. Har en by mere end 50.000 indbyggere, er den for stor til at kunne være med i bevægelsen, og i Italien, hvor op mod 70 byer er med, er der i øjeblikket lukket for tilgang af flere byer.

Det overordnede formål for byerne i bevægelsen er således at gøre “oprør” mod globaliseringens ødelæggelse og udviskning af alle regionale og lokale forskelle. Det gælder de fysiske rammer samt i indkøbs- og madkulturen, hvor de samme internationale butiks- og fødevarer kæder efterhånden dominerer både producent- og distributions-siden. Derved får de en stærkt nivellerende indflydelse på folks *reelle* muligheder for at leve et lokalt forankret, langsomt og sandsynligvis sundere og længere liv.

Bevægelsen er således ikke blot en klub for smukke byer med middelalderlige købstadsidyller, men *et netværk af byer*, som ønsker at udvikle sig og møde tidens udfordringer med livskvalitet, og her er der ikke plads til angst for fremtiden. Pointen er, at selv om man bliver optaget i et fællesskab med forholdsvis rigide optagelsesregler, så må hver by finde sin egen måde at implementere Cittaslowkonceptet på.

Cittaslowbevægelsen er derfor ikke blot endnu et koncept for en nostalgisk byplanlægning, som man blandt andet kan genfinde i New Urbanism-bevægelsens ofte kulis-seagtige, bygningsmæssige gestaltning i f.eks. Jakriborg i Sverige, Pondsburry i England og Celebration og Seaside i Florida,² men en langt bredere funderet bevægelse, som ønsker at skabe rammerne for det gode, langsomme liv. Her skal der være plads til eftertanke, bæredygtigt miljø, kvalitet, regionalitet og lokalitet i madkulturen, musik-kulturen og bygningskulturen. Sagt i al i korthed har bevægelsen det formål at redde småbyernes sjæl, traditioner og historie.

Dette indebærer, at tiltag, der kan understøtte og bevare eller måske lige frem genskabe byens egenart og særlige kvaliteter og en lokal stolthed over samme, er stærkt ønskværdige.

Det konkrete mål for bevægelsen er, at bystyret i de byer, som tilslutter sig bevægelsen, skal arbejde for, at planlægningen og den efterfølgende udvikling satser på at gøre byen/bymidten og måske nye boligområder i kommunen til et bedre sted at være, fri for kørende biler, fortovsparkering, store parkeringspladser, bilos og trafikstøj og fri for neonreklamer, skilteskove og hæslige facadebaldakiner. Samtidig skal der kæmpes for at bevare den middelalderlige gade- og torvestruktur med en blanding af boliger og fungerende småvirksomheder, restauranter og torve- og markedshandel, hvor der produceres og forhandles lokale og regionale produkter, herunder også fødevarer, som ikke må indeholde gensplejsede ingredienser. Cittaslowkonceptet påbyder også en indsats for at bevare den ældre/gamle bygningsmasse, forbud mod byggerier uden rødder i den lokale og regionale byggeskik samt flere cykelstier, bedre forhold for legende børn, fodgængere og flere grønne områder, og at man udviser klassisk gæstevenskab og tager ordentligt mod byens gæster – turisterne, der strømmer til Citaslowbyerne i Italien.

Midlet for Citaslowbevægelsen er en certificeringsordning, hvor en ekspertgruppe tager stilling til, om en given by opfylder en lang række betingelser på en såkaldt basis-specifikationsliste som ansøgerkommunen selv udfylder. I samme proces udarbejdes en selvevaluering af 52 forskellige punkter (der henvises til Appendiks A for en uddybning) inden for seks forskellige temaer, som er følgende:

***Miljøpolitik i bred forstand.** Disse krav opleves ikke som specielt udfordrende for en dansk kommune med en habil miljøpolitisk afdeling.

***Infrastrukturpolitik.** Kravene herfra synes ikke at kunne volde de bedst planlæggende kommuner store vanskeligheder.

***Kvalitet i byrummet.** For kommuner med Kommuneatlas, bevarende lokalplaner, fredningsplanlægning og en bevist bymidtepolitik vil det ikke volde de store vanskeligheder at opfylde disse krav.

***Sikring af oprindelige, lokale produktioner.** Hvis det skal være som levende virksomheder, der producerer til et marked, kan kommunerne understøtte dette på mange måder, blandt andet gennem en bevist indkøbspolitik, etablering af markeder og steder for salg osv.

***Gæstfrihed.** Dette tema drejer sig om at tage godt imod gæster, hvilket vel nærmest betyder turister og folk på jagt efter et nyt sted at bo. Gæstfriheden udmøntes i forskellige skilte- og mærkningssystemer samt brochuremateriale og andet, der kan lette "gæsternes" tid i kommunen. Synes ikke vanskeligt at opfylde for en dansk kommune.

***Opmærksomhed, bevidsthed og kendskab til Cittaslow.** Dette indsatsområde handler om at skabe *commitment* hos borgere, erhvervs- og foreningsliv, den kommunale forvaltning og de folkevalgte politikere gennem udbredelsen af kendskabet til og inddragelsen i alt, hvad der vedrører Cittaslow. Her kan alle former for moderne kommunikationsmetoder og metoder til borgerinddragelse tages i brug.³ Alle kommuner har efter kommunalreformen kraftigt udbygget deres kommunikationsindsats, og især internetaktiviteterne vokser voldsomt i disse år.

Efterfølgende overvåger den internationale ekspertgruppe, om byen også efterlever kravene for stadig at være certificeret.

Titlen som Cittaslow, der klart opfattes som et kvalitetsstempel, kan herefter anvendes i byens branding, markedsføring og profilering på alt fra brevpapir over lokalt producerede varer til byudvikling.

Erfaringer fra Italien peger klart på, at det er muligt at "brande" en by med Cittaslowcertificeringen, fordi der skabes stor opmærksomhed i medierne, og disse byer virker som foregangsbyer for andre.

I de følgende afsnit 4-8 afsøges det, hvordan Cittaslow forholder sig til forskellige aspekter i den danske planlægningsdebat.

4. Cittaslow og den statslige bypolitik

Med debatoplægget fra miljøminister Troels Lund Poulsen i oktober 2008 om Miljøministerens bypolitiske initiativ (2008) med titlen "Den moderne, bæredygtige by" og nedsættelsen af "Det bypolitiske råd", der vil tematisere debatten om fremtidens byer under temaerne "Den sunde by", "Den tætte by", "Den grønne by" og "Den blå by" arbejdes der her med begreber, som kunne være plukket direkte ud af Cittaslow-konceptet. Der synes således ikke at være alvorlige uoverensstemmelser mellem de to måder at tænke fremtidens byudvikling på, bortset fra, at Cittaslowtankegangen indeholder langt flere aspekter end regeringens bypolitik.

5. Cittaslow og den kommunale planlægning eller ulven i fårefolden

Spørgsmålet er så, om Cittaslowplanlægningen, filosofien bag den samt implementeringen af samme bygger på forudsætninger, der ikke nødvendigvis findes i udgangspunktet hos en lang række af virkelighedens ressourceklemte, danske kommuner. På den ene side skal der defineres en række vigtige komponenter, der indgår i skabelsen af det gode, langsomme inkluderende liv, og på den anden side skal der tilvejebringes en række forudsætninger om en betydelig kommunal planlægningsindsats både i bredden og i dybden. Det vil sikkert betyde, at denne inkluderende og bredspektrede planlægningsfilosofi på mange måder vil udfordre planlægningen i en række danske kommuner. Der vil blive stillet store krav, men også tilbudt spændende udfordringer til den kommunale planlægning. Samtidig stilles der også krav og forventninger til borgerne og erhvervslivet på både dialog- og handlingsplanet. En succesfuld implementering af Cittaslow kræver simpelthen en betydelig, *længerevarende* indsats ikke blot fra det kommunale system, men også fra det omkringliggende, civile samfund.

Som udviklingsplatform, debatforum og implementeringsredskab har vi allerede i dag et planlægnings- og prioriteringssystem, som med tre forskellige plantyper kan spille sammen. Der er tale om følgende:

sektorplanlægningen, der arbejder med behovsvurderinger og behovstilfredsstillelse inden for afgrænsede områder såsom Skole og kultur, Vand- og varmforsyning, Vej- og stiplanlægning osv.

den kommunale økonomi, der styres og planlægges gennem anvendelse af det obligatoriske Kommunale Budget- og Regnskabssystem, som angiver en længere række af procesdelementer og obligatoriske økonomidokumenter. Der vil altid være en logisk kobling mellem budgetlægning og sektorplanlægning. Uden penge ingen drift og anlæg.

den fysiske planlægning, der først og fremmest udfolder sig i det univers af regler, rutiner, processer, dokumenter og plantyper som udspringer af Lov om Planlægning, og min pointe er, at hvis Cittaslow skal lykkes, så skal man bruge hele plansystemet.

Standardprocessen for vedligeholdelse og fornyelse af en kommunes plangrundlag foregår i en firårig turnus, og gennem kommuneplanen udstikkes den fysiske udvikling i et tolvårigt tidsperspektiv.

Strategiarbejdet i forbindelse med kommuneplanens fornyelse starter rutinemæssigt med fastlæggelsen af en vision. Visionen er målet, hvor man beskriver de kvaliteter, man ønsker, frem for dem, man har. Strategien beskriver hele kommunens indsats, og her skal begrebet kommune forstås både som det politisk-administrative system og som det civile samfund, der ligger inden for kommunens grænser. De vedtagne planer

er det værktøj, der fortæller, hvordan fremtiden kan se ud, samtidig med at der skabes retssikkerhed (inspireret af Bramsen og Kristensen 2008).

Samtidig er det vigtigt at forstå, at planlægning er at vælge, og at det at vælge gør en forskel.

Med sidstnævnte som udgangspunkt kan man sige, at hvis den kommunale planlægning skal være omgærdet af respekt og troværdighed, må den opfylde en række kriterier:

- Kommunalbestyrelsen må tænke og agere langsigtet og ikke ændre holdning flere gange i en valgperiode.
- Kommunalbestyrelsen må finde økonomiske ressourcer, der gør det muligt at implementere de vedtagne planer.
- Kommunalbestyrelsen må træde i karakter og sige nej, til projekter, der ikke er forenelige med Cittaslow, da det ellers kan medføre fatal svækkelse af byrådets politiske omdømme.
- Kommunalbestyrelsen skal mene, at dialog med borgere og erhvervsliv ikke bare er tidsfordriv og skåltaler, men oprigtigt mente forsøg på at inkorporere disses viden og engagement i alt lige fra visionsskabelse til at påtage sig arbejdet i forbindelse med foreninger, fødevaremarkeder og turismeevents.

Når bystyret satser på at opnå Cittaslowbetegnelsen, vil det vække mere end almindelig opmærksomhed og skabe forventninger hos presse, borgere og miljøorganisationer, der selvfølgelig vil bruge certificeringen som argument for, at en by simpelthen ikke kan tillade sig at beslutte konkrete byudviklingsprojekter, som er direkte på kollisionskurs med den udmeldte Cittaslowpolitikens bærende principper. Et sådant tilfælde kender vi fra Levanger i Norge. Kommunen har ved en række anledninger fået kritik af, at Cittaslowsatsningerne begrænser sig til skåltaler. Ankepunkterne er i hovedsagen nedlæggelse af en byskole og en tilladelse til at bygge en Lidlbutik lige uden for centrum (Møller 2002; Aasavik 2005). Tænk endvidere, hvad der ville ske, hvis en by mister certificeringen og derved udstiller en grov utroværdighed over for borgere og investorer.

Konklusionen er, at en kommune kun skal gå ind i Cittaslowfælleskabet med alt, hvad det indebærer, hvis den virkelig mener det seriøst. Derfor er det selvfølgelig også afgørende nødvendigt med en grundig offentlig debat, *inden* en så væsentligt afgørelse træffes.

6. Cittaslow og udvikling i landdistrikter og landsbyer⁴

En mulighed for de fjerreste

I den danske landdistriktspolitik, hvis man i det hele taget kan tale om, at vi har en sådan, er der stor forvirring eller mangel på enighed om, hvad landdistrikternes problem

består i, hvilke strategier og planlægningsmæssige tiltag der kan forbedre situationen, og en udtalt mangel på diskussioner og definitioner af, hvad landdistrikts*udvikling* egentlig er.

Landdistriktspolitikken, som den er formuleret i OECD og efterfølgende implementeret i EU og Danmark gennem Ministeriet for Fødevarer og Fiskeri, er i princippet en udviklingsstrategi, der bygger på en *bottom up*-strategi, hvor væsentlige udviklingsressourcer er *stedets* særlige kvaliteter inden for lokale erhverv og lokale produkter, bygningsmæssig kulturarv og lokal eller egnsspecifik bygningsarkitektur.

Derfor mener jeg, at Cittaslowkonceptet måske kunne være en oplagt mulighed for et strategisk valg af et overordnet udviklingskoncept for visse landdistrikter.

Billede 1: Måske en cittaslowlandsby på sigt?

Foto: Jørgen Møller.

I dag er det sådan, at landsbyerne bliver mere og mere forskellige. Og det bliver tydeligere og tydeligere, at landsbyerne udvikler sig i forskellige retninger. Man kan således tale om, at der foregår et udskilningsløb, "hvor fanden tager de sidste", og hvor der bliver tydelig forskel på de landsbyer, der rummer kvalitet, og de steder, som mister kvalitet, værdi og indhold.

Nogle er vinderlandsbyer, og andre er taberlandsbyer, fordi de på sigt ikke er værd at holde liv i, da de ikke længere spiller nogen væsentlig rolle i det økonomiske og funktionelle system, som gennem generationer har skabt liv og udvikling i landdistrikterne (Møller & Staunstrup 2008; Møller, Johansen & Staunstrup 2009).

Vinderlandsbyerne og det lette landliv⁵

Der vil helt sikkert være mange lokaliteter i Danmark, hvor de fleste af Cittaslowprincipperne umiddelbart kan indfris. Her kan et hverdagsliv i nedsat tempo for velbeslåede, golfspillende pensionister (se *Byplannyt 1* og *Byplannyt 2*, 2009) og et weekendliv for hårdtarbejdende lønarbejderfamilier udfoldes med lokale højkvalitetsfødevarer, stilhed, ro og smukke landsbyer med velholdt bindingsværk og stokroser, mørke og livskvalitet.

Billede 2: Landsbycittaslow og det lette liv på landet.

Foto: Jørgen Møller.

Mange landsbyer er i besiddelse af landskabelige herlighedsværdier, der både bringer naturen tættere på dagligdagen og giver muligheder for fysisk udfoldelse, som byen ikke

i samme grad kan tilbyde, f.eks. jagt, fiskeri, sejlads og ridning, for slet ikke at tale om mental og sansemæssig stimulans som stilhed, ren og frisk luft, fuglesang og årstidernes skiften. Når hertil så kommer, at huspriserne er ganske anderledes medgørlige end på Østerbro i København eller i Frederiksbjerg-kvarteret i Århus – ja, så kan det måske ligefrem blive attraktivt at bo på landet (Møller & Mogensen 2007).

Taberlandsbyerne og skoddistrikterne

I disse langt ringere landsbyer og landdistrikter, hvor manglen på umiddelbare Cittaslowkvaliteter er udtalt, og hvor den eneste kvalitet er billige kvadratmeter, vil jeg skønne, at Cittaslow ikke kan anvendes med mening.

Billede 3: At anvende Cittaslow i de mest udprægede skodlandsbyer vil være spild af tid.

Foto: Jørgen Møller.

7. Netværk og penge

Det kan også være værd at nævne et par andre meget interessante aspekter i forbindelse med Cittaslowbevægelsen. For det første – som Alice Henderson, koordinatoren for

bevægelsen i Storbritannien, har gjort opmærksom på allerede for næsten ti år siden – at optagelsen i et internationalt netværk af mindre byer giver mulighed for i nogen udstrækning at udveksle viden og erfaring og trække på hinandens ekspertise i løsningen af en lang række konkrete problemer og at være forum for en inspirerende debat og erfaringsudveksling, selv om rækken af deltagende lande og byer er meget varierende og fra vidt forskellige (plan)kulturkredse. Det kan være værd at bemærke, at over 60 % af samtlige godkendte byer ligger i Italien, der har en miljøpolitik, en plankultur og et politisk liv, der er ganske anderledes end det danske og nordiske.

For det andet kan det være en rigtig god ide at gå sammen om konkrete udviklingsprojekter på tværs af landegrænser, fordi det er meget lettere at få økonomisk støtte fra EU til sådanne tværnationale projekter.

8. Et samlet koncept for byudvikling

For mig at se kan Cittaslowkonceptet også i Danmark være et ganske spændende eksempel på et samlende koncept for en helstøbt udvikling i mange danske købstæder, båret af en fælles vision og implementeret gennem en dynamisk, troværdig og handlekraftig kommunal planlægning.

En række kommuner, hvor vi igennem en årrække har været vidne til en lang række positive initiativer såsom bevarende lokalplanlægning, kommuneatlasser, kulturmiljøatlasser, midtbyplanlægning, havnefrontsplanlægning og så videre, kunne vel uden særligt besvær bruge disse planarbejder og udredningsarbejder som udgangspunkt for også at sammentænke og promovere alle de andre aspekter i en Cittaslowbaseret fremtid.

Den fremtrædende plads, som kvalitet og lokalitet indtager i Cittaslowtilgangen, kunne måske fremme den folkelige interesse og forståelse for den kommunale udvikling. Her har vi i ganske mange år ofte savnet et samlet, folkeligt forståeligt og mere omfattende koncept eller greb om den ønskede udvikling.

Det er dog absolut vigtigt at slå fast, at man i Cittaslowbevægelsen ikke betragter sig selv som romantiske maskinstormere med halm i træskoene og en nostalgisk drøm om alt det, der var meget bedre engang. Man skal selvfølgelig udnytte alle de muligheder, som for eksempel den moderne IKT-teknologi kan tilbyde med hensyn til kommunikation og skabelse af arbejdspladser, som må kunne indpasses i eksisterende (midt-)bystrukturer. Bevægelsens manifest (Svendborg Kommune 2007) siger det ganske klart på følgende måde:

At leve i en Cittaslow betyder at leve i nutiden på bedst mulig måde, men samtidig at have blikket rettet mod fremtiden. At udnytte vor tids teknologiske og kulturelle muligheder, men aldrig glemme den bagage af erfaringer, som stammer fra folks historie og materielle kultur.

Bevægelsen er endvidere på mange måder i takt med forskellige byteoretikers arbejder, hvor man efterhånden ser flere og flere forsøg på at skabe lidt modstand til drømmen om det friktionsløse samfund (Ritzer 2001, Urry 2000). Samtidig er Cittaslowkonceptet

med hensyn til den fysiske del af byudviklingen i god samklang med den overordnede bypolitik, som Miljøminister Troels Lund Poulsen for nylig har udmeldt, og som flere købstæder i Danmark mere eller mindre bevidst har arbejdet efter de senere år. En af de bærende værdier i byudviklingen bliver, at man må tage udgangspunkt i de lokale og regionale forskelligheder og styrkepositioner, blandt andet ved at styrke bymidterne for at skabe rum for kvalitetsbosætning, kvalitetskultur, kvalitetsmadkultur med videre gennem en omhyggelig og afbalanceret kommunal byplanlægning og en række understøttende aktiviteter og events.

9. Diskussionspunkter

- 1) Er det nødvendigt at arbejde hen mod en Nordisk/Dansk variant af Cittaslow, bl.a. set i lyset af, at den danske miljø og planlovgivning og kultur er på et andet niveau end i Italien og andre lande uden for den nordiske samfundskulturkreds?
- 2) Er visionerne, som man kan læse om i materialet fra både Faaborg-Midtfyn og Svendborg, i alt for høj grad baseret på den karriereorienterede superfamilie fra socialgruppe 1, 2 og 3? Hvor er bevidstheden om klassesamfundets eksistens, folk på overførselsindkomster, arbejdsløse og andre, som ikke har råd eller lyst til at spise kvalitetsfødevarer eller sidde på café flere gange om ugen?
- 3) Plansystemet udfordres kraftigt af bredden i Cittaslow. Kræver Cittaslow langt mere kommunal, overordnet og samordnet/koordineret totalplanlægning, borgerinddragelse og indflydelse, end de fleste kommuner er parate til politisk/ideologisk og mandskabsmæssigt?
- 4) Skal der træffes en formel beslutning om, at det drejer sig om kommunens største by, alle købstæder i en kommune eller hele kommunen? Vil det være foreneligt med principperne i Cittaslow, at f.eks. den gamle købstad Mariager med de toppede brosten og stokroserne bliver optaget og certificeret, eller skal det være alle tre byer i Mariagerfjord Kommune: Hobro, Hadsund og Mariager? I samme boldgade kan man spørge, om en kommunes landdistrikter kan certificeres, og i givet fald, om det så skal være hele landdistrikter eller blot dele heraf – med fare for at italesætte A-, B- og C-områder?
- 5) Er Cittaslowfilosofien i for høj grad baseret på en international, økonomisk højkonjunktur, der muliggjorde drømme om det kvalitativt gode liv med uanede udfoldelses- og valgmuligheder, eller kan Cittaslowkonceptet også tilbyde løsninger i relation til de kommende års udfordringer i verdensøkonomien, sundhedsudfordringen og klimaudfordringen på både globalt og lokalt niveau?

10. Afslutning

På trods af disse uklarheder i konceptet vil jeg mene, at Cittaslowkonceptet i sin fulde udfoldelse er et spændende, lovende og realistisk koncept. Det kræver dog fuldstændig

opbakning og en betydelig vedholdenhed over flere byrådsperioder fra både politisk og administrativt hold. Er disse forhold ikke til stede, er det bedre at bruge ressourcer på noget andet.

Noter

1. En god oversigtsartikel finder man i publikationen *Med udgangspunkt i stedet. Mulighedernes land og det nye landdistriktsparadigme*. Hausenberger og Realdania 2008.
2. I New Urbanism-bevægelsens charter om Smart Growth (<http://www.newurbanism.org/>) finder vi imidlertid en lang række fremadrettede anvisninger, som har til formål at genskabe urbanitet, byliv, lokalsamfund og fælles mødesteder i et miljørigtigt, bæredygtigt udviklingsperspektiv.
3. Den berømte *The community Planning Handbook* af Nick Wates kan her stærkt anbefales som inspirationskatalog. Findes også på nettet: <http://www.communityplanning.net/>. Tilsvarende kan der også findes god inspiration i Velfærdsministeriets bog *Borgerne på banen* (Agger & Hoffmann 2008).
4. Der arbejdes i sommeren 2009 med at etablere en certificeringsordning for landsbyer i Danmark. Overskriften er "Blomstrende landsbyer" efter fransk inspiration <http://www.villes-et-villages-fleuris.com/>. Initiativtager er i overvejende grad Landdistrikternes Fællesråd. Der vil blive tale om 5 niveauer, hvor det forventes, at 80 % af alle landsbyer kan opnå niveau 1-status, mens kun op mod 100 landsbyer vil kunne nå niveau 5. http://ldf.landdistrikterne.dk/?page_id=1835
5. Se Møller (2009): *Mellem udvikling og afvikling – en minianalyse af de danske landdistrikter og landsbyer*.

Litteratur

- Aakervik, Anne-Lise (2005): *Cittaslow. Redningen for småbyerne?* Plan2/2005. Universitetsforlaget. Oslo.
- Agger, A og Hoffmann, B. (2008): *Borgerne på banen*. Udgivet af Velfærdsministeriet.
- Bramsen, J. & Juul Kristensen, H. (2008): *Tredje udkast til artikel til Byplan*. Ikke publiceret.
- Byplannyt* 1 og 3 (2009): Tidsskrift udgivet af Dansk Byplanlaboratorium. <http://www.byplanlab.dk/>
- Bundgaard, Bente (2001): *Dagbladet Information* 17.01.2001.
- Eaton, R. (2001): *Die ideale Stadt. Von der Antike bis zur Gegenwart*. Nicolai. Berlin.
- Faaborg-Midtfyn Kommune (2008): *Forestil dig et dansk Toscana. Udviklingsstrategi 2008. Del 1*. Læst på nettet 27.07.2009: http://www.faaborgmidtfyn.dk/fileadmin/user_upload/Plan_og_Kultur/Udviklingsstrategi/Udviklingsstrategi_Faaborg-Midtfyn.pdf
- Hausenberger Aps. & Real Dania (2008): *Med udgangspunkt i stedet. Mulighedernes land og det nye landdistriktsparadigme*. <http://www.mulighedernesland.dk/files/upload/landdistriktspublikation.pdf>
- Gehl, J, Gemsøe, L. (2001): *Nye byrum*. Arkitektens Forlag København.
- Gehl, J. m.fl. (2006): *Det nye byliv*. Arkitektens Forlag. København.

- Hamish, McRae: *The Independent*. London UK, 10.10.2002.
- Miljøministeriet (2003): *Et Danmark i Balance*. Landsplanredegørelse. København.
- Miljøministeriet (2008): *Den moderne bæredygtige by*. København <http://www.blst.dk/NR/rdonlyres/BADD9E73-C6EF-4656-90E5-82C24F93AAB1/68440/DenModerneBaeredygtigeBy.pdf>
- Møller, J. (2002): "Slowcitybevægelsen – kan vi bruge den til noget i Danmark?" *Byplan*, vol. 54, nr. 01.
- Møller, J. (2003): "Cittaslow – et internationalt netværk for byer med et godt liv", *Medlemsblad for Foreningen Dansk Byøkologi*, vol. 6, nr. 2.
- Møller, J. (2009): "Mellem udvikling og afvikling – en minianalyse af de danske landdistrikter og landsbyer", *Tidsskriftet PLAN* 3-4. Universitetsforlaget Oslo.
- Møller, J. og Mogensen, R. (2007): "Forfaldet i det fysiske miljø i landsbyer og landdistrikter", i Svendsen, G.L.H. og Tanvig, H. (red.): *Landvindinger. Landdistriktsforskning og perspektiver*. Syddansk Universitetsforlag. Odense.
- Møller, J. & Staunstrup, J.K. (2008): *Landsbyerne i Nordjylland – et forsømt planlægnings- og udviklingsobjekt med betydelige potentialer for fremtidig udvikling*. Center For Regional Udvikling, CRU. Aalborg Universitet.
- Møller, J., Johansen, H.H.W. og Staunstrup, J.K. (2009): *Villages Revisited*. Paper. European Rural Sociology Congress, Wasa, Finland.
- Ritzer, G. (2001): *Explorations in the Sociology of Consumption. Fast Food, Credit Card and Casinos*. Sage Publications Ltd. London.
- Svendborg Kommune (2007): *Manifest for Slowfilosofien*. Læst på nettet 27.07.2007: <http://www.svendborg.dk/files/Svendborg%20kommune/Kultur%20og%20Planl%C3%A6gning/Kulturogplanl%C3%A6gning%20%20pdffiler/Slowfilosofien.pdf>
- Svendborg Kommune (2008): *Cittaslowstaffetten*. August 2008.
- Urry, J. (2000): *Sociology beyond societies. Mobilities for the twenty-first century*. Routledge. London.
- Wates, N. (2006): *The Community Planning Handbook*. South Bank University, London. <http://www.communityplanning.net/>